*

Пишне, золотисте, жито колосисте
Стоїть мов стіна;
Колосся схилилось, ніби зажурилось,
Що женців нема.
І чую я, чую, як колос сумує,
Що нікому жать;
Здається він плаче, що серпи козачі
Досі не блищать;
Здається ридає, слізно промовляє:
"Ратаю* Вставай!
Орав ти глибоко, всю ниву широко,
Потом поливав;
І за щиру працю бог тобі віддячив —
Урожай послав;
Сторицею в зерно, земля тобі верне,
Приходь та збирай..."
Не йде ратай жати... Марне його ждати...
Орав не своє;
Не його то нива, не йому вродила,
Не він і пожне.
*
І

Не тямлю сам: чому мені
Отут на панському бенкеті,
Журливо, сумно, мов в тюрмі;
Немов закутий я в лабети,
Немов не люде тут живії,
А все невольники німії.
Не тямлю сам: чого мені
Веселий регіт серце крає,
А жартівливії пісні,
Що наша молодіж співає,

Мене вражають, наче туга,
Мені лунає в них наруга...
Не тямлю сам: чому мені
І день і ніч журливо всюди,
Чому ходжу, мов навісний?..
Округ мене веселі люде,
Квітки, вино, музика грає...
Чому ж мене журба лигає??
II
В розкішній залі світло сяє...
В шклянках вино... Вечеря йде;
Господар ласкаво вітає,
Громада весело гуляє
Та про голодних річ веде.
А там на вулиці цікава
Голота під вікном стоїть:
Чого вона, дурна, чекає,
Чого у вікна зазирає,
Чого на холоді тремтить??

III
Не рад би я, моя люба,
Голову схиляти;
Не рад би я, сумуючи,
Так німо мовчати;
Ой рад би я із тобою
Раз в раз розмовляти,
Веселії соловейком
Пісні витинати.
Ой рад би я, та не в силі
Не коритись тузі.,.
Гнеться-хилиться од вітру
Шиляга у лузі...

IV

Вночі росою квітка пала,
Повеселіла, підвелась,
А вранці з сонячним промінням,
Вся самоцвітом занялась.
Чому ж тебе роса-кохання
Не звеселить, не оживить?
І на очах твоїх блакитних
Все самоцвіт-сльоза тремтить?
Я знаю: та свята сльозина
Блищатиме в тебе в очах,
Аж доки мати-Україна
Не виб'ється на кращий шлях.
1891 р.
* *
*

Біля моря в Криму

I

Не грає безкрає, а тихо шумить,
мов свічки по небі, ті зірки горять;
за хвилею хвиля цілує граніт,
гонкі кипариси байдужії сплять;
лиш кедри з Ливану в далекій чужині
журливу, скорботну розмову зняли
про край незабутній, про любу родину...
Я бачив, що з жалю тремтіли вони...

II

Одна-одинока берізка стоїть,
на гору Ай-Петрі журливо глядить;
ні велетні кедри — сусіди німі,
ні мірти пахучі не ваблять її,
фонтани про неї не мають ваги.
А ген на Ай-Петрі біліють сніги;
туди її думи, туди її очі

пильнують від ранку до темної ночі.
Вона споминає далекі гаї,
де сестри зростають на рідній землі.
Коли б її воля, коли б її сила —
з розкішного парку туди б полетіла...
III
Дрімає море, вітер спить,
суворі гори сном повиті;
німує пишний кедр; мовчить
і лавр, немов журбою битий;
і тьмяно, сумно круг мене.
Осіння хмура ніч панує,
листок ніде не шолохне,
в пустім тумані все німує...
Отак густа неволі сила
своєю тяжкою рукою
мене покрила, сповила,
немов сповивачем, нудьгою.
Сімеїз', 1895
Біля моря в Одесі
IV
Тебе я знов бачу, море!
Ти знов привітно гомониш
і на широкому просторі
блакиттю й зорями гориш.
Дивлюсь на тебе й забуваю
свій лютий недуг і журбу
та німо в небо посилаю
палку до господа мольбу,
щоб він послав любов нам, згоду,
щоб розум з серцем примирив,
щоб розтічі лиху негоду
наш край якшвидше пережив.
V
Під впливом моря чарів могутніх

росте бажання жить і жить
і під погоду і негоду
робить на Вкраїну, робить!
Знявся вітер і на сході море почорніло;
покотило гори-хвилі, піна берег вкрила.
А рибалку в хисткім човні буря не лякає:
в море сміливо він невод з човна закидає...
От і вщухнув буйний вітер і затихло море;
і рибалка сивоусий човном хвилі оре
та на берег невод повен риби витягає.
"Гей! По рибу! Нуте, швидше!" — на курінь гукає.
3/15 липня, 1898
* *
*
I
Не під вінець тебе, небого!
В тюрму мурована ведуть...
Дарма, кріпись, молися богу,
З очей хай сльози не підуть!
Не дай тим синім лиходіям
Ніде єдиної сльози;
Святії сльози і надію
Потай людей в собі носи...
II
Минає день, приходить ніч,
Заходить сонечко за гори;
Спочинуть люди, та не ти;
Тобі не дасть спочити горе.
Воно, як лютая змія,
Впилося в серденько глибоко,
Ти гинеш, чахнеш,— бачуся,—
Самітня гинеш, одинока.
Минає ніч, приходить день,
Виходить сонечко з-за гаю,
І я, істомлений, сумний,

Тебе заплакану стрічаю...
III
В срібло-ясні шати
Іней гай прибрав:
Й манить тебе з хати
В той холодний рай.

Не підеш!., я знаю;
Тобі треба жить;
А в холоднім раю
Серця не нагріть...

IV
Ви підупали, земляки!
Так підупали, що й не знаю —
Чи є ще це в якому краю
Такі плюгавії раби!
В очах з полудою, в ярмі,
Халяву лижете у ката,
Свого лякаєтеся брата,
Гукаючи: "Распни! Распни!.."